

**AB 2003 İlerleme Raporun Dernek ve Vakıflarımızı
İlişkin Maddeler
Hazırlayan: TÜSEV
Kasım 2003**

TÜSEV'in (Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı) misyonu üçüncü sektörün yasal, mali ve işlemsel altyapısının güçlendirilmesidir. En önemli çalışmalarımızdan biri dernek ve vakıfların yasal çerçevelerinin olumlu şekilde gelişmesidir.

5 Kasım 2003'te yayınlanan AB Türkiye 2003 yılı İlerleme Raporunda dernekler ve vakıfların yasal konuları ilgilendiren maddeler bulunmaktadır. Bu yöndeki gelişmeler Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde kritik adımlardır.

AB raporunda sivil toplum kuruluşlarını (vakıf ve dernek) yakından ilgilendiren konular, TÜSEV tarafından rapordan ayıklanarak alınmıştır ve Türkçe tercümesi ile birlikte bu rapor hazırlanmıştır.

Bilgilerinize sunulur.

Saygılarımızla,

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı

www.tusev.org.tr

tel: (212) 243-8307/07/09

fax: (212) 243-8305

Bu konu ile ilgili TÜSEV'in görüşleri

İncelemeniz halinde görüleceği üzere TÜSEV'in üzerinde çalışmalar yaptığı ve karar makamlarına sunduğu dernek ve vakıf mevzuatları ile örgütlenme özgürlüğüne ilişkin önerilerin birçoğu AB Uyum Paketleri çerçevesinde dikkate alınarak ilgili mevzuatta değişiklikler yapılmıştır.

Ancak bu raporun genelinde Genel Değerlendirme bölümünde tekrar ifade edildiği üzere siyasi ve hukuki sistemlerde yapılan geniş kapsamlı değişikliklere rağmen, sivil toplum kuruluşlarını ilgilendiren konularda yapılması gereken değişiklikler hala bulunmaktadır:

1. Örgütlenme özgürlüğü kırtasiyecilik ve aşırı bürokrasi nedeniyle beklenen rahatlığa kavuşturulamamıştır, bu husus düzeltilmelidir;
2. Vakıflara da asgari derneklerinki kadar uluslararası ilişkilerde rahatlık getirilmelidir;
3. Uygulama yavaş ve bölgesel farklılıklar göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının rahatsızlıkları giderilmelidir;
4. Kamu görevlilerinin ve sivil toplum kuruluşları yöneticilerinin hızla eğitilmesine ihtiyaç vardır;
5. Medeni Kanun'daki değişikliklere rağmen vakıf ve dernek kurumu arasında var olan uygulama ve mevzuat farklılıklarının giderilmesi gerekmektedir;
6. 4854 sayılı Bazı Kanunlardaki Cezaların İdari Para Cezasına Dönüştürülmesine Dair Kanun'un 33 üncü maddesi ile 2908 sayılı Dernekler Yasası'nın 75 inci, 78 inci ve 86 ıncı maddelerinde belirtilen ağır para cezalarının idari para cezalarına çevrilmesi ile dernekler tamamen köşeye sıkıştırılmış olup, bu da örgütlenme özgürlüğüne vurulmuş bir darbedir. Mutlaka yeniden gözden geçirilerek hafifletilmesi gerekmektedir;
7. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün vakıflar üzerindeki vesayet yetkisi aynen devam etmektedir. Bu husus düzeltilmelidir;
8. Kamu yararı kriterlerinden hiç söz edilmemekte, dernek ve vakıfları adeta sistem dışına iten ve mutlak ayrıcalık yaratan bu konu ele alınmalıdır;
9. Sivil toplum kuruluşlarını (vakıf ve dernek) ilgilendiren mali mevzuatın da ele alınması gerekmektedir.

Bu konuların çözümlenmesi ve AB standartlarına uygun bir düzeye getirilmesi için TÜSEV, Uluslararası STK Hukuk Merkezi (International Center for Non Profit Law) ve Avrupa Vakıflar Merkezi (European Foundation Center) ve konunun uzmanları ile birlikte çalışmaktadır.

Örgütlenme Özgürlüğü ve Dernekler Yasası

TCK'nın ifade özgürlüğünü tanımlayan 159 uncu maddesinde yapılan değişiklikle kamu kuruluşlarına karşı kasıtsız işlenen hakaret suçuna artık ceza verilmeyecektir. TCK'nın 312 inci maddesiyle, Anti Terör Yasası, Basın Yasası, Siyasi Partiler Yasası ve Dernekler Yasası'nda yapılan değişikliklerle de ifade ve örgütlenme özgürlükleri ile basın ve yayın üzerindeki bazı kısıtlamalar kaldırılmıştır.

*The change made to Article 159 of the Turkish Penal Code means that the expression of opinion without the "intention" of "insulting" public institutions will no longer face criminal sanction. Changes to Articles 312 of the Penal Code and to the Anti-Terror Law, the Press Law, the Law on Political Parties and the **Law on Associations** eased certain restrictions on freedom of expression, association, the press and broadcasting.*

Cumhurbaşkanı tarafından veto edilmesini müteakip Mayıs ayında parlamentoda yeniden kabul edilen Basın Yasası'ndaki bazı kısıtlamalar Ağustos ayında çıkarılan paketle kaldırılmıştır. **Buna rağmen yazarların, gazetecilerin ve yayıncıların cezalandırılmaları devam etmektedir.**

*The August package removed some restrictions in the law on broadcasting which had been readopted by Parliament in May following the president's veto. **However the prosecution of writers, journalists and publishers has continued.***

Örgütlenme özgürlüğü alanında kat edilen gelişmelerle, **Dernekler Yasası'nda** değişiklikler yapılarak bazı kısıtlamalar kaldırılmıştır. Buna rağmen dernekleri kısıtlayıcı düzenlemeler hala mevcut bulunmaktadır.

*Progress has been made in the area of **freedom of association** where the **law on associations** has been modified and some restrictions lifted. Various grounds for banning associations remain, however.*

Örgütlenme özgürlüğü bağlamında kısıtlamaların hafifletilmesine rağmen dernekler hala hantal prosedürlerle çalışmaktadırlar. Derneklere ve özellikle de insan hakları savunucularına karşı kovuşturmaların devam ettiği görülmektedir.

*As regards **freedom of association**, some restrictions have been eased, but associations still experience cumbersome procedures. Cases of prosecution against associations and particularly human rights defenders continue to occur.*

Önceden izin alınması da dahil genel anlamda Dernekler Yasası'nın kısıtlayıcı özelliği devam etmektedir. Türkiye'deki yabancı dernekler belirli kısıtlamalara ve sıkı denetimlere tabidir.

The generally restrictive character of the Law on Associations remains, including the prior authorisation system. Foreign associations in Turkey are subject to certain limitations and strict controls.

Bununla birlikte Türkiye siyasi kriterlere tam olarak uymamaktadır. Öncelikle reformlar bu raporda belirtildiği üzere temel hak ve özgürlüklerin tam olarak kullanılmasında önemli sınırlamaları içermektedir. İfade özgürlüğü konusunda, özellikle basın ve yayın hakları, gösteri ve örgütlenme hakları, din ve yasal hak arama özgürlükleri de dahil olmak üzere önemli kısıtlamalar halen mevcut bulunmaktadır.

Nonetheless Turkey does not fully meet the political criteria. First, the reforms contain a number of significant limitations, which are set out in this report, on the full enjoyment of fundamental rights and freedoms. Important restrictions remain, notably, to freedom of expression, including in particular the written press and broadcasting, freedom of peaceful assembly, freedom of association, freedom of religion and the right to legal redress.

İkinci olarak, birçok reformların Avrupa standartlarına uygun yönetmeliklerin veya diğer idari ölçütlerle mutabakat olması gerektirmektedir. Bu ölçütlerden bazılarının tanıtılmış olmasına rağmen, bazıları hennüz hazırlanmış değildir. Bunların etkili olabilmesi için reformların yürütme ve yargı organlarınca tüm ülke genelinde farklı düzeylerde uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir.

Secondly, many of the reforms require the adoption of regulations or other administrative measures, which should be in line with European standards. Some of these measures have already been introduced and others are being drawn up. To be effective, the reforms will need to be implemented in practice by executive and judicial bodies at different levels throughout the country.

Dernek kurma özgürlüğüne ilişkin olarak, dördüncü ve yedinci reform paketleri ile yapılan değişikliklerle mevcut kısıtlamalar gevşetilmiştir. Ancak, herhangi bir ırk, sosyal sınıf, din ve mezhep, bölge veya diğer azınlık gruplarına dayanarak dernek kurulmasına dair önemli kısıtlamalar halen mevcuttur. Yapılan değişiklikler, derneklerin karşılaştıkları temel sorunların çözümüne ilişkin kabul edilen ve açık bir çerçeve çizememektedir.

*As regards **freedom of association**, restrictions were eased following amendments under the fourth and seventh reform packages. However, significant limitations remain, including in relation to the establishment of associations on the basis of race, ethnicity, religion, sect, region, or any other minority group. Changes did not lead to the adoption of a clear framework addressing the main problems faced by associations.*

Dördüncü reform paketiyle Dernekler Yasası'nda yapılan değişikliklerle, derneklerin resmi olmayan yazışmalarında herhangi bir dili kullanabilmelerine ve tüzel kişilerin de (gerçek kişilere ilaveten) dernek üyesi olmalarına olanak sağlanmıştır. Duyuruların yapılması ve yayınların dağıtılması konusundaki uygulamalar kolaylaştırılmıştır. Bu belgelerin kopyalarının dağıtılmadan önce savcılık dahil olmak üzere ilgili kuruluşlara verilmesi zorunluluğu kaldırılmıştır.

*The **Law on Associations** has been amended under the fourth reform package, enabling associations to use any language in their non-official correspondence and allowing legal entities (in addition to individuals) to become members of associations. Restrictions on making announcements or distributing publications have been eased. The obligation to forward copies of these documents to the relevant authorities prior to distribution, including to the public prosecutor, has been removed.*

Ağustos 2002 reform paketinde ön görüldüğü üzere Ağustos 2003'te Dernekler Daire Başkanlığı kurularak, daha önce Emniyet Genel Müdürlüğü'nce yürütülen görevlerin devri sağlanmıştır.

*As foreseen in the August 2002 reform package a **Department of Associations** was established in August 2003 to perform tasks hereto entrusted to the Directorate General of Security.*

İllerdeki mülki amirlerin dernek ilanlarına, duyurularına ve diğer yayınlara el koyulması yönündeki kararları bundan böyle, 48 saat içerisinde hakim onayına tabi tutulacaktır. Böyle bir onayın olmaması durumunda karar geçersiz sayılacaktır.

Any decision taken by the provincial administrative authorities regarding the confiscation of associations' declarations, announcements, and other publications is now subject to confirmation by a judge within 48 hours. In the absence of such confirmation, the decision is invalidated.

Yedinci reform paketiyle belli suçlardan hüküm giymiş kişilerin veya mahkeme kararıyla kapatılmış siyasi parti ya da derneğin daha önce üyesi olanların dernek kurmalarının önündeki engeller hafifletilmiştir. Yüksek öğretim öğrencileri sadece eğitimle ilgili değil sanat, kültür ve bilimle ilgili dernekler de kurma hakkını edinmişlerdir.

The seventh package also eased the restrictions on the establishment of associations by people convicted for certain crimes, and for those who had previously been members of an association or political party that was closed down by a court decision. Higher education students are now entitled to establish associations that not only relate to educational and recreational matters, but also to art, culture, and science.

Ancak dernekler, bürolarının kapatılması ve faaliyetlerinin askıya alınması gibi durumlarda halen sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Uygulamada dernekler hala yabancı dernek ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği yaparlarken ve özellikle de kaynak elde etme konusunda büyük zorluklar yaşamaktadırlar.

However, associations face problems with respect to closure of offices and branches and suspension of activities. In practice, they still experience considerable difficulties in co-operating with foreign associations and international bodies, including the receipt of funds.

İnsan hakları kuruluşları ve savunucuları hakkında birçok dava açılmıştır. Bu davaların çoğunluğu beraat veya cezanın para cezasına çevrilmesi ya da ertelenmesi ile sonuçlanmakta ise de, insan hakları savunucuları, bu kadar sayıda dava açılmasının yetkililer tarafından yapılan bir taciz olduğunu düşünmektedirler. Halihazırda insan hakları savunucuları aleyhine açılmış beşyüz dava olduğu tahmin edilmektedir.

Human rights organisations and defenders have had numerous court cases brought against them. Although the majority of cases have resulted in acquittals or the sentence being commuted to a fine or suspended, human rights defenders feel that the number of cases amounts to harassment by the authorities. It is estimated that there are currently 500 cases pending against human rights defenders.

Mayıs 2003 tarihinde, İnsan Hakları Derneği'nin Ankara Şubesi'nde Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi tarafından TCK 169uncu maddesine dayandırılarak verilen bir talimat üzerine Ankara Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi tarafından arama yapılmıştır. Bu arama esnasında bilgisayarların hard-disklerine, video kasetlere, CD'lere, belgelere ve kayıt defterlerine el koyulmuştur. Henüz bir dava açılmamıştır.

In May 2003 the headquarters and offices of the Human Rights Association's Ankara branch were searched by the Anti-Terror Branch of the Ankara Security Directorate after a warrant was issued by the Ankara State Security Court, reportedly on the basis of Article 169 of the Penal Code. During the search the hard discs of computers, video cassettes, CDs, documents and registration books were confiscated. No lawsuit has yet been issued.

Vakıflar Kanunu

Medeni Kanun ve Vakıflar Kanunu'nda yapılan değişiklikler sonucunda, Türk dernek ve vakıfları bundan böyle yurtdışında şube açabilecekleri gibi, uluslararası ve yabancı kuruluşlara da katılabileceklerdir. Bu (uluslararası ve yabancı) kurumların Türkiye'de faaliyet göstermesi ve şube açması ise **İçişleri Bakanlığı'nın ve Dışişleri Bakanlığı'na danışarak verdiği izin çerçevesinde mümkün olmaktadır.**

Following amendments to the Civil Code and the Law on Foundations, Turkish associations and foundations can now open branches abroad and join international or foreign bodies. These are now permitted to operate and to open branches in Turkey after receiving permission from the Ministry of the Interior in consultation with the Ministry of Foreign Affairs.

Bir olumlu gelişme, Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin Mart 2003 tarihinde bazı **Alman vakıfları** ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri aleyhine "ulusal birlik ve ülkenin laik yapısı aleyhindeki eylemlere iştirak" iddialarıyla açılmış olan davadaki davalıların beraatine karar vermesi olmuştur.

A positive development has been the Ankara State Security Court judgment of March 2003 acquitting defendants in connection with the court case launched against German foundations and NGO representatives for allegations of "involvement in activities against the national unity and secular structure of the country".

Mülkiyet haklarına ilişkin olarak, **Vakıflar Kanunu** dördüncü reform paketi çerçevesinde değiştirilmiş ve Ocak 2003 tarihinde bir yönetmelik çıkarılmıştır. Söz konusu yönetmelik ile, vakıfların gayrimenkul edinmeleri ve bunların tescil ettirilmeleri için **Bakanlar Kurulu'ndan izin alınması** (Ekim 2002 tarihli önceki yönetmelik gereği) gerekliliği kaldırılmıştır. **Bundan böyle, söz konusu izin Vakıflar Genel Müdürlüğü'nden alınacaktır**, ancak Yönetmelik "gerekli görülen hallerde" ilgili Bakanlıklar ve kamu kurumlarına danışılmasını da öngörmektedir. Altıncı reform paketi ile, azınlık vakıflarının gayrimenkullerinin tescil edilmesine yönelik başvuru süresi 6 aydan 18 aya uzatılmıştır.

As regards property rights, the Law on Foundations was amended as part of the fourth reform package and a Regulation was issued in January 2003. The Regulation removed the need for foundations to obtain permission from the Council of Ministers in order to acquire, dispose of and register properties (as required by an earlier regulation issued in October 2002). Permission is now required from the Directorate General of Foundations, though the Regulation also provides for consultation with relevant Ministries and public institutions "when it is deemed necessary". The sixth reform package extends the deadline for the registration of minority foundations' properties from six to eighteen months.

Ocak ayı yönetmeliği hala sadece müslüman olmayan cemaat vakıflarına atıfta bulunmaktadır. Bununla, katolik ve protestan topluluklar dahil olmak üzere vakıf kuramayan tüm dini topluluklar, kapsam dışı tutulmaktadır. Ayrıca, yönetmeliğe eklenmiş olan ve 160 adet azınlık vakfını kapsayan listede bulunmayan vakıflar gayrimenkullerini tescil ettiremeyeceklerdir.

The January Regulation still only refers to non-Moslem foundations. This excludes all religious communities which are not able to establish foundations, including the Catholic and Protestant communities. In addition, foundations not included in a list of 160 minority foundations annexed to the Regulation are not able to register properties.

Müslüman olmayan dini toplulukların önemli bir endişesini de, el koyulmuş gayrimenkuller sorununun ele alınmaması oluşturmaktadır. Söz konusu toplulukların bir hukuki statüsü bulunmadığından, gayrimenkuller sürekli olarak el koyulma riski taşımakta ve hukuki yollarla geri alınması çabaları engellerle karşılaşmaktadır. Rum - Ortadoks topluluğu, el koyulmuş olan bazı gayrimenkullerin mülkiyetini geri kazanmak için AİHM'e başvurmuştur.

The question of confiscated properties, which is a major concern of non-Moslem religious communities, has still not been addressed. Given these communities' lack of legal status, their properties are permanently at risk of being confiscated and attempts to recover property by judicial means encounter numerous obstacles. The Greek Orthodox community in particular, has recently resorted to the ECtHR in order to regain possession of some of its seized property.

Gayrimenkullerin tesciline ilişkin olarak vakıflar büyük zorluklarla karşılaşmaktadır. Resmi kaynaklar, 116 vakfın toplam 2234 başvuruda bulunduğunu, ancak bunların çoğunluğunun kamu kurumları yahut özel şahıslar adına kayıtlı olması (622) veya tamamlanmak üzere başvurunun geri gönderilmesi (910) nedeniyle kabul

edilmediğini belirtmektedir. Yukarıda belirtildiği üzere, Türk makamları hala Institut de Prêtres Français'e ait bir arazinin intifa hakkının ve ayrıca kar amacı ile kiraya verme hakkının sağlanmasına ilişkin olarak AİHM'de Aralık 2000 tarihinde varılan dostane çözümü yerine getirmemiştir.

*With regard to the **registration of property**, foundations have encountered significant difficulties. Official sources state that 116 foundations have made a total of 2 234 applications, of which the majority were either found to be inadmissible because they were registered in the names of public institutions or private individuals (622), or were "returned to the applicant for completion" (910). As referred to above, the Turkish authorities have not implemented the settlement reached in December 2000 at the ECtHR granting the Institut de Prêtres Français the right to usufruct of a plot of land and the buildings thereon, and the right to rent the land for profit making purposes.*

Dini vakıflar, özerkliklerini önemli ölçüde kısıtlayan Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün müdahalelerine maruz kalmaya devam etmektedirler. Bu müdahaleler bazen bu vakıfların yetkililerinin görevden alınması ile varlık ve muhasebe yönetimlerine karışılması şeklinde de olabilmektedir.

***Religious foundations** continue to be subject to the interference of the Directorate General of Foundations, which considerably limits their autonomy. This includes the possibility of dismissing their trustees, and of intervening in the management of their assets and accountancy.*

Resmi kaynaklara göre 2001 ila 2003 yıllarını kapsayan dönemde 406 vakıf feshedilmiştir. Vakıf yönetimlerinin seçiminde sorunlarla karşılaşmakta, seçimlerin gerçekleştirilmemesi de vakfın kapatılmasıyla sonuçlanabilmektedir. Vakıf yönetimi seçimlerinde bazen oy verecek üyeler ilgili vakfın hizmet belgesinin dışına taşınmışlarsa oy verememektedirler. Seçimlerin bu ve bunun gibi sebeplerle zamanında gerçekleştirilmemesi, vakıf mallarına el koyulmasına neden olabilmektedir. Bunun önüne geçebilmek için bazen vakıf hizmet bölgelerinin sınırları genişletilmekte, ancak vakıfların çok büyük bir bölümü böyle imkanlardan faydalanamamaktadır.

Official sources state that between 2001 and 2003 406 foundations were dissolved. The boards of foundations encounter particular problems with respect to elections, which if not held can threaten their existence. As boards require an electorate in the catchment area surrounding the foundation, and electors may have moved out of these areas over time, it is not always possible to hold the elections. If elections are not held in due time, property confiscation may be the result. There are a few

examples of catchment areas being enlarged to accommodate this problem, but the vast majority of foundations have not been able to benefit from these changes.

Raporun sonundan madde özetleri

Temelde bazı olumlu gelişmelere rağmen reformların uygulanmasının sınırlı sayıda olumlu etkileri olmuştur. Şimdiye kadar uygulamalar yavaş ve düzenli yurumektedir.

Türk hükümetinin Kopenhag siyasi kriterlerine uymanın esas hedefleri olduğunu ve bunun gelecek yıl Aralık 2004'te Avrupa Konseyi'nin Türkiye ile geçiş süreci müzakerelerine başlanabilmesi için bir adım olduğunu tekraren beyan etmiştir.

Genel olarak, Türkiye geçtiğimiz oniki ay içinde Kopenhag siyasi kriterlerinin yerine getirilmesine yönelik önemli bir ilerleme teşkil eden yasama alanında daha etkin çaba göstermiştir. Türkiye yargının bağımsızlığının ve işleyişinin güçlendirilmesi, temel özgürlüklerin (örgütlenme, ifade ve din) kullanımının toplu bir çerçevede ele alınması, sivil – asker ilişkilerinin Avrupa'daki uygulamalara yakınlaştırılması, Güney Doğu'daki durum ve kültürel haklar konusuna özel önem vererek bu raporda altı çizilen hususları dikkate almalıdır. Türkiye, Türk vatandaşlarının Avrupa standartlarındaki insan hakları ve temel özgürlüklerden yararlanması açısından reformların tam ve etkin bir şekilde uygulanmasını sağlamalıdır.

In spite of some positive developments on the ground, the reforms have produced limited practical effects. So far, implementation has been slow and uneven.

The Turkish government has declared repeatedly that its main objective is to meet the Copenhagen political criteria in time to allow a positive assessment by the Commission next year and thereby pave the way for a decision by the European Council in December 2004 to start accession negotiations with Turkey.

Overall, in the past 12 months Turkey has made further impressive legislative efforts which constitute significant progress towards achieving compliance with the Copenhagen political criteria. Turkey should address the outstanding issues highlighted in this report, with particular attention to the strengthening of the independence and the functioning of the judiciary, the overall framework for the exercise of fundamental freedoms (association, expression and religion), further alignment of civil–military relations with European practice, the situation in the Southeast and cultural rights. Turkey should ensure full and effective implementation of reforms to ensure that Turkish citizens can enjoy human rights and fundamental freedoms in line with European standards.